

MO15 - Stát

- Stát je organizovaná forma lidské společnosti, stát je instituce
- Podstata státu: občané (obyvatelé), území (vymezené hranicemi), právní celek (státní moc)
- **Vznik nejstarších států:**
 - První státy ve starověku – Egypt, Mezopotámie, Sumer, normy chování odvozeny většinou ze zvykového práva
 - 8.st.př.n. l – klasické řecké polis (městské státy) předchůdci moderních států-Athény
- **Vznik moderních států:**
 - Moderní stát spojován s obdobím renesance
 - **1648- Vestfálský mír** (30letá válka) zásadní vliv, suverenita státu, mezinárodní právo, nezasahování do vnitřních věcí, sekularizace (**kdo vládne, určuje víru**)
 - Centralizace politické moci, stálá armáda, zdokonalení daňového systému, vznik úřednického aparátu
- **Dějiny české státnosti**
 - Počátek 9.-10.st. -velkomoravská říše, raná forma státu
 - 995 Přemyslovci, sjednocení území
 - 1212 (Přemysl Otakar I) - Zlatá bula sicilská
 - 14. století Karel IV, střed SŘŘ
 - 1526- Habsburkové, 400 let až do roku 1918
 - 28.10.1918 v obecním domě vyhlášen vznik Československa
 - 1918-1938 první republika
 - 1939. druhá republika
 - 1945-1948 třetí republika
- **Suverenita státu**-svrchovanost státní moci, státní moc je neomezená a nezávislá na jiné vnitřní nebo vnější moci, samostatnost
 - Současný stav – počet suverénních států podle OSN k roku 2022–193
- **Teorie vzniku státu:**
 - **Teorie smluvní:** stát vznikl smlouvou mezi lidmi, na základě, které zrušili svůj přirozený stav, zorganizovali se a založili stát
 - Přejít od přirozeného stavu, v němž lidé žili izolovaně, ke společnosti a státu
 - **Teorie náboženská:** vychází z božského původu státu, stát vznikl a existuje jako výsledek boží vůle a odráží v sobě boží dokonalost
 - **Patriarchální:** postupným rozšiřováním rodiny, moc monarchie přirovnávána k moci otce nad rodinou
 - **Mocenská (teorie násilí):** chápe stát jako vládu silnějšího nad slabšími
 - Vzniká jako výsledek násilí jedné skupiny lidí vůči jiným lidem
- **Prvotní tvoření státu:** určitý národ nebo kmen zanechal kočovného způsobu života a usadil se na určitém území (za jakých okolností se utvářely nejstarší státy)
- **Druhotné tvoření státu:** z různých důvodů jako například: malé samostatné státy se spojují ve větší celek (Itálie 19.stol.), (rozpad Jugoslávie, SSSR, Rakouska-Uherska)
- **Vnitřní funkce státu:**
 - **Bezpečnostní** – zajištění bezpečnosti občanů a jejich majetku (policie)
 - **Zákonodárná** – stát vytváří závazná pravidla, postih při jejich porušování (nezávislé soudnictví)
 - **Sociální** – zajištění občanů v nemoci, stáří a při ztrátě prostředků obživy
 - **Kulturní** – péče o kulturní dědictví
- **Vnější funkce státu:**
 - **Obranná** – ochrana v případě vnějšího nebezpečí

- **Diplomatická** – navazování přátelských vztahů s ostatními státy, uzavírání mezinárodních smluv a spojenectví
- **Hospodářská** – **prosazování** obchodních zájmů v jiných státech
- **Právní stát:** existence právního řádu – soubor všech právních předpisů ve státě, vztah mezi občanem a státem vyjádřen právem, nezávislost soudnictví
- **Základní politické doktríny:**
 - **Individualismus:** suverenita jednotlivce nad suverenitou celku, svoboda a přirozená práva jednotlivce
 - **Kolektivismus:** jednatel podřízen celku, socialismus, komunismus, legitimizace autoritativních režimů a totality
- **Typy států:**
 - 1.kritérium – hlava státu (podle toho, kdo stojí v čele státu)
 - **Republika:**
 - Představitel (prezident) volen na určité časově omezené volební období
 - Prezident volen přímo (občany) nebo nepřímo (parlamentem)
 - Neexistuje dědičný panovnický řád
 - **Prezidentská republika:** prezident volen přímo, prezident plní úkoly moci výkonné (hlava vlády), vláda oddělena od parlamentu, prezident= premiér např. USA, Mexiko
 - **Parlamentně-prezidentská republika:** prezident > premiér, vláda odpovědná parlamentu, ale prezident má pravomoci přesahující pravomoci prezidenta parlamentní republiky např. Francie
 - **Parlamentní republika:** vláda je zodpovědná parlamentu, prezident převážně reprezentativní funkce, prezident <premiér, např. ČR, Irsko
 - **Monarchie:**
 - Zaručuje dědičnou, doživotní vládu jednoho panovníka (emír, car, král, atd...)
 - **Absolutní monarchie:** neomezená moc panovníka (zákonodárná, výkonná, soudní moc)
 - **Konstituční monarchie:** (omezená, parlamentní) panovnickova moc je omezena ústavou a volenými zastupitelskými orgány např. Švédsko
 - **Parlamentní monarchie:** výkonná moc v rukou vlády na základě voleb, panovník má formální a ceremoniální pravomoci např. Velká Británie
 - 2. kritérium – územněsprávní uspořádání státu (podle územního členění)
 - **Unitární stát:** jednotný stát s jedinou exekutivou, jedinou legislativou, jediným právním systémem, jednomu centru moci jsou podřízeny nižší správní jednotky – ČR, Polsko, Nizozemsko, stát je unitární i pokud má autonomní jednotky, kterým ponechává větší samosprávu než ostatním celkům- např. Velká Británie
 - **Federace:** pevné sdružení 2 a více států, státy se vzdaly části suverenity ve prospěch celku, vlastní orgány státní správy federativní stát i jednotlivé členské státy, společná ústava zahraniční politika i měna
 - **Konfederace:** volné sdružení dvou a více suverénních států na základě mezinárodní smlouvy, vlastní ústavy, občanství, státní orgány pro společné zajištění zahraniční politiky např. Commonwealth of Nations
 - **Protektoráty:** zvláštní případ spojení států, založené na nerovném postavení zúčastněných států, omezení suverenity státu, výsledkem agrese vůči slabšímu státu
 - 3. kritérium – způsob vládnutí:

- **Demokracie:** vláda lidu, práva, svobody. Zdrojem státní moci je lid, občané se účastní politického rozhodování, respektování lidských práv a svobod
- **Autokracie:** veškerá politická moc v rukou úzkého okruhu lidí/jednotlivce
 - **Oligarchie:** vláda privilegované vrstvy magnátů, nejbohatší vrstvy s politickým vlivem
 - **Monokracie:** jedince, samovládce, diktátora
 - **Technokracie:** vláda technické inteligence-vzdělanci, vědci, inženýři
 - **Sofokracie:** vláda moudrých
 - **Aristokracie:** vláda privilegovaného stavu, šlechty
 - **Byrokracie:** vláda úředníků
 - **Diktatura:** státní moc soustředěna a neomezeně vykonávána jednotlivcem nebo neomezenou skupinou lidí, nepřipouští opoziční názory, potlačuje lidská práva a svobody
 - **Jednoduchá:** moc uplatňována tradičními nástroji vlády (policie, armády soudy)
 - **Caesaristická:** více osobní, diktátor usiluje o získání podpory mezi lidmi, aby mohl svůj režim legitimizovat
 - **Totalitní:** zanikají rozdíly mezi státem a společností, mezi veřejným a soukromým, právní stát se mění na policejní, moc se koncentruje v rukách jedné monopolní politické strany
- **Sociální stát:** od poloviny 19. století
 - Základní úkoly: péče o občany (staří, postižení, nezaměstnaní)
 - **Problémy, krize:** tempo, výdaje, stárnutí populace, úpadek hodnot, náklad na byrokracii, efektivita, globalizace
- **Politický pluralismus:** existence více politických subjektů vedle sebe, které se za rovných podmínek podílejí na řízení státu, politického systému
 - více skupin – víc názorů
 - existence opozice
 - jeden z rysů demokratické společnosti
 - politické strany se střídají ve vedení

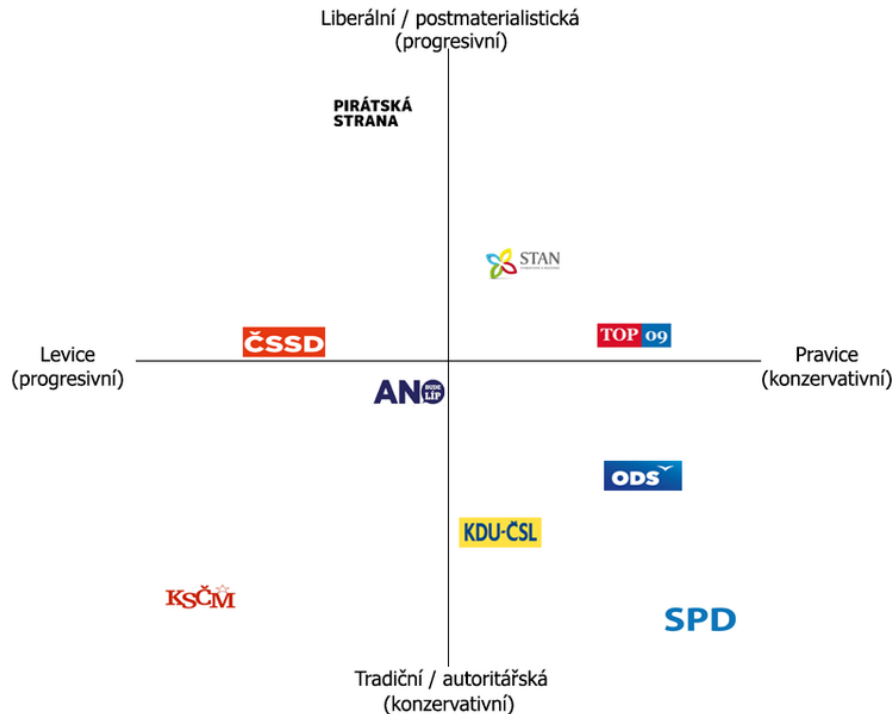
Politické strany:

- jedná se o dobrovolné sdružení občanů s určitým politickým programem usilující o získání podílu na vládě, mají stejné politické názory a cíle
- funkce:
 - **zprostředkovatelská** (fungují jako prostředník mezi lidmi a vládou)
 - **integrativní** (zapojení – mají program orientovaný do všech oblastí života společnosti)
 - **socializační** (jsou činitelem politické situace)
 - **mobilizační** (slouží k povolávání voličů-vyzývají k účasti ve volbách)
 - **rekrutivní** (výběrová slouží k výběru politických elit)
 - **ústavní** (politicko-organizační)
- **právní základ:** ústava 1. hlava 5. článek, lžps článek 20 sdružovací právo, politické strany jsou PO, členem občan 18+
- **vznik politické strany:** zápis do evidence, registrace na ministerstvu vnitra, tříčlenný výbor, 1000 podpisů, nečlenství v jiné straně
- **zánik politické strany:** vlastní vůle →rozpuštění, sloučení, rozhodnutím soudu (extremismus)
- **rozdělení politických stran (z hlediska ideologie):**
 - **Konzervativní:** pravicový typ
 - podpora tradičních hodnot,
 - tradiční neměnné právní uspořádání→pomalé a postupné změny,

- zdůrazňují úlohu státu, etiky a obhajují současný demokratický i ekonomický režim
- **Liberální:** pravicový typ,
 - prosazují svobodu jednotlivce, který se má postarat sám o sebe,
 - automatické působení trhu, který nemá být omezován
 - požadují slabý stá a pouze minimální sociální zabezpečení a podporu občanů
- **sociálně demokratické:** levicový typ
 - princip lidské solidarity a humanity
 - podporují tržní ekonomiku, ale chtějí zamezit jejím negativním účinkům
 - stát má pomáhat sociálně slabým
 - podpora decentralizované organizace státu
- **ekologické:**
 - nový typ stran civilizačních
 - cíl zastavit zhoršování životního prostředí
 - získávání energie z obnovitelných zdrojů
- **křesťansko-demokratické:**
 - hodnoty, které přináší křesťanství
 - ostatní svobody a lidská práva X ale zajistit minimální úroveň pro chudší lidi
- **komunistické:** dříve myšlenka třídní revoluce
 - chtějí prosazovat široké speciální jistoty pro každého
 - levice
- **Dle šíře spektra:**
 - **Ideologicky úzké:** oslovují jen úzkou skupinu voličů, katolíci, agráři, marxistické
 - **Catch all strany:** usilují o podporu všech částí společnosti
 - Oslovují všechny sociální skupiny (dělníky, obchodníky, ...)
- **Dělení na pravici a levice:**
 - **Levice:** prosazuje sociální rovnost občanů (ve smyslu ochrany sociálně slabých vrstev)
 - Rozsáhlá sociální zabezpečení, vyšší výdaje na zdravotnictví a školství → vysoké zdanění příjmů, více státních zásahů do ekonomiky
 - **Pravice:** rovnost je nedosažitelná
 - Věří v soukromé vlastnictví a tržní hospodářství
 - Hájí práva a svobody jednotlivce
 - Uprostřed spektra centristická strana (**strana středu**)

tradiční rysy	LEVICE	PRAVICE
Základní priority	Politika sociální solidarity, sociální jistoty	Soukromé vlastnictví výrobních prostředků, umožnění podnikatelské činnosti
Stát	Odpovědný silný stát	Omezení role státu, nechat to na lidech
Spravedlnost	Rozdělovací – aby se měli všichni stejně	Vyrovňovací (zajišťují soudy)
Rovnost	Výsledků	Příležitostí
Svoboda	Formální	Skutečná
Demokracie	Zastupitelská, důraz na přímou demokracii	Zastupitelská
Člověk	Kolektiv	Jednotlivec
Stát a společnost	Směřující ke splynutí	Důsledné oddělení
Společenský vývoj	Rychlé, revoluční změny	Postupný vývoj
Stát a hospodářství	Stát ochraňuje ekonomiku, usměňuje trh	Stát do hospodářství nevstupuje
Základní hospodářské priority	Snížení nezaměstnanosti	Snížení růstu cen (inflace)

- **Koalice:** spojení uzavřené k tomu, aby uspěly při hlasování
 - Obvykle obdobný politický program
 - Koalice opozičních stran-tzv. velká koalice
- **Opozice:** strany, které se nepodílejí na vládě a vystupují proti ní, kontrola a kritika vlády
- **Strany u nás:**

- **STAN** – Vít Rakušan, 33
- **ODS** – Petr Fiala, 34
- **SPD** – Tomio Okamura, 20
- **Piráti** – Ivan Bartoš, 4
- **ANO 2011** – zakladatel Andrej Babiš, předsedkyně Alena Schillerová, počet členů 72
- **TOP 09** – Markéta Pekarová Adamová, 14
- **KDU-ČSL** – Marian Jurečka, 23
- **Významné strany mocností:**
 - UK – dříve dvě hlavní politické strany
 - Konzervativní, labouristická a liberálně demokratická strana
 - USA – republikánská strana, demokratická strana